

12 GRUDNIA 2024

ZALECENIA DOTYCZĄCE OCENIANIA

WYNIKI PRAC ZESPOŁU FUNKCJONALNEGO IBE PIB

Koordinacja zespołu: Kinga Białek

Autorstwo opracowania: Kinga Białek

Alicja Kapcia

Gabriela Olszowska

Małgorzata Zambrowska

Patryk Zaremba

Sylwia Żmijewska-Kwirąg

Konsultacja projektu: Alicja Pacewicz

Spis treści

Ogólne wskazówki na temat dobrych praktyk w ocenianiu	3
Standardy organizacji procesu nauczania i uczenia się	5
Szczegółowe zalecenia w sprawie zapisów PPKO.....	9
Podstawowe założenia	9
Kierunki zapisów w PPKO:	10
Wartości, sprawczość oraz kompetencje poznawcze, społeczne i osobiste w działalności wychowawczej szkoły.....	12
Wychowanie a wartości	12
Miejsce sprawczości w procesie wychowawczym	13
Działania wychowawcze a kompetencje poznawcze, społeczne i osobiste	13
Standardy realizacji, monitorowania i oceniania efektów działań wychowawczych szkoły	15
Rekomendacje wstępne dotyczące zmian w ocenie zachowania	19
Zalecenia w sprawie zapisów w prawie oświatowym.....	23

Ogólne wskazówki na temat dobrych praktyk w ocenianiu

Ocenianie to proces wspierający rozwój ucznia, jego autonomię oraz zdolność do samodzielnego zarządzania własnym uczeniem się. Wymaga ono od nauczyciela wiedzy o procesie uczenia się, systematycznej refleksji nad skutecznością stosowanych strategii oraz współpracy w tym zakresie w zespole pedagogicznym. Kluczowe jest, by ocena była narzędziem motywującym ucznia i wskazującym mu kierunki rozwoju.

Planowanie, realizacja i monitorowanie procesu oceniania

Ocenianie stanowi integralną część procesu nauczania, obejmującą:

1. **Planowanie** – Wyznaczenie celów długo- i krótkoterminowych, określenie kryteriów sukcesu oraz kamieni milowych, które umożliwią obserwację postępów uczniów i podejmowanie odpowiednich interwencji.
2. **Realizacja** – Organizowanie doświadczeń edukacyjnych w sposób, który wspiera rozwój kompetencji ucznia. Kluczowe jest tworzenie sytuacji edukacyjnych aktywizujących myślenie ucznia o procesie uczenia się (metapoznanie).
3. **Monitorowanie i ewaluacja** – Gromadzenie i analiza dowodów uczenia się uczniów, takich jak wyniki prac, samoocena czy ocena rówieśnicza, oraz wykorzystanie tej wiedzy do doskonalenia własnego warsztatu nauczyciela.

Wskazówki dotyczące wyboru strategii i metod

Celem oceniania jest przede wszystkim wspieranie rozwoju uczniów. Ocenianie bieżące, obejmujące m.in. informację zwrotną, powinno być oparte na jasno zdefiniowanych kryteriach sukcesu i efektywności nauczania. Warto, by nauczyciel:

- Tworzył przestrzeń dla uczniów na samodzielną analizę postępów i pracę z informacją zwrotną.
- Stosował różnorodne metody oceniania, takie jak testy, portfolio, ocena rówieśnicza czy samoocena.
- Doceniał wysiłek i wytrwałość ucznia, nie ograniczając się jedynie do oceny efektów.

Rola nauczyciela w procesie oceniania

Nauczyciel pełni rolę organizatora doświadczenia edukacyjnego. Powinien:

- Uwzględniać potrzeby uczniów i dostosowywać wymagania edukacyjne zgodnie z przepisami (np. artykuł 44c ustawy o systemie oświaty).
- Budować środowisko uczenia się sprzyjające współpracy i rozwijaniu kompetencji społecznych.
- Wykorzystywać błędy uczniów jako element procesu edukacyjnego, pomagając im zrozumieć i naprawić swoje błędne przekonania.

Uniwersalne projektowanie w edukacji

W procesie oceniania należy stosować podejście oparte na uniwersalnym projektowaniu, które tworzy szanse na postęp dla wszystkich uczniów, bez potrzeby indywidualizacji. Takiemu podejściu sprzyja różnorodność metod i strategii, które uwzględniają potrzeby szerokiej grupy uczniów.

Standardy organizacji procesu nauczania i uczenia się

- Celem procesu nauczania i uczenia się jest wszechstronny **rozwój wszystkich uczniów i uczennic**.
 - Cele nauczania odnoszą się nie tylko do wiedzy i umiejętności przedmiotowych, ale także do kompetencji przekrojowych, społecznych i osobistych, iczy też internalizacji wartości.
 - Planowanie procesu nauczania i uczenia się uwzględnia rozpoznawanie i wykorzystanie zasobów uczniów i uczennic, zarówno ich mocnych stron, jak i obszarów wymagających rozwoju.
 - Nauczyciele i nauczycielki stosują zasady uniwersalnego projektowania w edukacji, aby zapewnić jak najlepsze warunki umożliwiające postępy wszystkim uczniom, zamiast indywidualizacji dla wybranych.
- W procesie nauczania uwzględnia się wspieranie poczucia **sprawczości uczniów i uczennic**.
 - Nauczyciele i nauczycielki wspierają motywację wewnętrzną uczniów i uczennic, ograniczając stosowanie narzędzi odwołujących się do motywacji zewnętrznej, w tym odnoszenie się wyłącznie do stopni, nagradzania i karania, do sytuacji, w których jest to niezbędne. Doceniają wysiłek i wytrwałość osób uczących się jako kluczowe elementy oraz warunki systematycznego rozwoju.
 - Uczniowie i uczennice uzyskują i ponoszą odpowiedzialność za własne uczenie się, czemu sprzyjają stosowane przez nauczycieli sposoby monitorowania i oceniania.
 - Nauczyciele i nauczycielki wspierają rozwój kompetencji metapoznawczych, takich jak refleksja, analiza własnego myślenia, w tym rozpoznawania i korygowanie strategii poznawczych oraz samodzielne wyznaczanie własnych celów edukacyjnych.

- Dobre nauczanie wymaga **efektywnego planowania**, w którym uwzględnia się cele edukacyjne i oczekiwane efekty nauczania, sposoby weryfikacji stopnia ich realizacji oraz najbardziej adekwatne do celów i potrzeb edukacyjnych osób uczących się metody rozwijania wiedzy (deklaratywnej i proceduralnej) oraz kształtowania kompetencji podstawowych, obszarowych (w tym międzyprzedmiotowych), przekrojowych (poznawczych, społecznych i osobistych)
 - Nauczyciel/ka, planując proces edukacyjny, podejmuje szereg kroków. Najpierw odpowiada na pytanie: dokąd chce doprowadzić swoich uczniów, weryfikując ich aktualny poziom (diagnoza). Następnie formułuje cele edukacyjne i określa kryteria sukcesu, po których rozpozna realizację zamierzonych rezultatów oraz sposobów zbierania informacji o poziomie osiągnięć. Kolejnym etapem jest zaplanowanie, w jaki sposób optymalnie wesprzeć uczniów w osiągnięciu tych celów, np. poprzez projektowanie zajęć, bloków tematycznych, dobór zadań edukacyjnych oraz metod i strategii uczenia się. Jeśli tylko jest to możliwe, do planowania można zapraszać uczniów i uczennice.
 - Planowanie procesu edukacyjnego opiera się na kilku kluczowych źródłach. Podstawą są zapisy zawarte w podstawie programowej (część ogólna i przedmiotowe). Niezbędna jest również aktualna wiedza o dotychczasowym poziomie wiedzy i umiejętności uczniów, zdobywana poprzez diagnozę wstępną i bieżącą, a także wiedza o nauczanej dziedzinie i procesie uczenia się. Istotne jest projektowanie doświadczeń edukacyjnych spójnych z celami i kryteriami sukcesu, adekwatnych do zdiagnozowanych możliwości uczniów oraz zgodnych z najnowszą wiedzą naukową o procesie uczenia się.
 - Nauczyciel spójnie planuje cele edukacyjne na dwóch poziomach: mikro i makro. Na poziomie mikro, dotyczącym pojedynczych lekcji lub zadań, cele są precyzyjne i dostosowane do bieżących potrzeb uczniów. Na poziomie makro, obejmującym np. cały dział programowy lub realizację celów całego programu nauczania danego przedmiotu/obszaru, cele są szersze i ukierunkowane na

długoterminowy rozwój uczniów oraz realizację założeń podstawy programowej. Służyć temu może spiralny układ celów nauczania.

Bieżące monitorowanie postępów jest warunkiem efektywnego nauczania i uczenia się.

- Bieżące monitorowanie odnosi się do jasno określonych celów i kryteriów procesu uczenia się. Cele i kryteria powinny zostać w skuteczny sposób zakomunikowane osobom uczącym się.
 - Monitorowanie postępów uczniów uwzględnia osiągnięcia w zakresie kompetencji przedmiotowych, poznawczych, społecznych i osobistych. Monitorowanie zakłada aktywność zarówno nauczycieli i nauczycielek (np. obserwacje, aktywizowanie metapoznania, sprawdzanie wiedzy i umiejętności), jak i samych uczniów i uczennic (np. samoocena i ocena koleżeńska).
 - Nauczyciele wykorzystują zdobytą wiedzę o uczeniu się uczniów i uczennic do modyfikowania dalszych działań (interwencji) edukacyjnych, uwzględniając również możliwości współpracy z innymi nauczycielami. W procesie tym podejmują systematyczną refleksję nad sposobami doskonalenia własnego nauczania, wprowadzają zmiany w zakresie metod nauczania i oceniania, zadań edukacyjnych, pomocy dydaktycznych czy materiałów edukacyjnych.
- Efektywne nauczanie wiąże się z wykorzystaniem **różnorodnych sposobów monitorowania postępów i efektów**.
 - Monitorowanie postępów i efektów uczenia się odbywa się w dwóch wymiarach: zewnętrznym (powszechny system egzaminacyjny) oraz wewnętrznym (zaproponowanym przez nauczycieli i zespoły nauczycieli w szkole).
 - Proces oceniania obejmuje trzy ważne aspekty: a) ocenę osiągnięć i ustalenie poziomu wiedzy i umiejętności oraz informowanie o nich uczniów, rodziców, innych nauczycieli itp. b) ocenianie wspierające proces nauczania i uczenia się, które kształtuje dalsze kroki i działania edukacyjne w procesie dydaktycznym

c) ocenianie własnych postępów przez osoby uczące się jako elementu procesu uczenia się.

- Kluczowym elementem monitorowania wewnętrznego jest regularne przekazywanie uczniom i uczennicom rozwojowej informacji zwrotnej: odnoszącej się do ustalonych kryteriów sukcesu, zawierającej konkretne wskazówki do dalszej pracy, uwzględniającej wysiłek i zaangażowanie uczniów i uczennic.
- W bieżącym monitorowaniu nauczyciele i nauczycielki mogą wykorzystywać różne dowody uczenia się, takie jak sprawdziany, kartkówki i testy, zadania i pytania sprawdzające, ale także inne: obserwacje, analizy prac uczniów, uczniowskie portfolio etc.

W codziennej pracy nauczyciele wykorzystują **metody i strategie nauczania** i oceniania zgodne z obowiązującą wiedzą naukową i dostosowane do edukacyjnych potrzeb uczniów i uczennic oraz specyfiki przedmiotu i/lub obszaru edukacyjnego.

Szczegółowe zalecenia w sprawie zapisów PPKO

Podstawowe założenia

1. **Rozwijanie kompetencji.** W zapisach PPKO uwzględniających założenia dydaktyczne rozwijanie kompetencji musi odgrywać główną rolę. Także w planowaniu oceniania należy uwzględniać opis tego, w jaki sposób nauczyciele mają rozwijać myślenie krytyczne, kompetencje społeczne (komunikację, współpracę czy autorefleksję), sprawczość, odporność psychiczną, świadomość własnych mocnych stron, a wreszcie - uczenie się o uczeniu i planowanie działań.
2. **Indywidualizacja procesu nauczania.** Należy pamiętać o dostosowaniu zadań do poziomu kompetencji uczniów, nie zaś wyłącznie do ich wieku, a proces nauczania powinien uwzględniać różnice, np. w kapitale kulturowym uczniów. Ocenianie powinno umożliwiać wykorzystanie różnorodnych metod diagnozowania umiejętności.
3. **Innowacyjne podejście do oceny.** Zmianę paradygmatu stanowi skupienie się na ocenianiu dla uczenia się i jako uczenia się. Służy temu przede wszystkim bardziej uważne planowanie oceniania, na przykład unikanie zbyt częstego testowania i wybieranie zadań umożliwiających monitorowanie rozwoju kompetencji (np. portfolio, mikropoświadczenia). Należy zadbać także o współpracę w gronie nauczycieli: zespół nauczycieli wspólnie analizuje rozwój ucznia i planuje działania rozwojowe.
4. **Interaktywność i praktyczność.** Należy podkreślić wagę uczenia się poprzez zadania angażujące projekty i działania zespołowe, łączenie nauki z rzeczywistością uczniów, a także wykorzystania technologii, np. AI, do rozwijania komunikacji i umiejętności krytycznego myślenia.
5. **Wsparcie nauczycieli i szkoły.** W procesie zmian w metodach nauczania i sposobach oceniania wspierających uczenie się należy uwzględnić różne formy i sposoby wspierania rozwoju nauczycieli w tym zakresie. Mogą temu służyć takie procesy, jak: stworzenie profilu nauczyciela z opisem kompetencji potrzebnych do holistycznego

wspierania uczniów, promowanie współpracy w zespołach nauczycielskich oraz wymiany doświadczeń czy wreszcie systematyczne monitorowanie i refleksja nad skutecznością metod nauczania i oceniania.

Kierunki zapisów w PPKO:

1. Ocenianie bieżące:

- Wprowadzenie mechanizmów umożliwiających uczniom autorefleksję nad procesem uczenia się.
- Sugerowanie różnorodnych form zbierania dowodów uczenia się (np. praca z błędem, obserwacja, portfolio).
- Zachęcanie do oceniania zespołowego oraz wspólnego poszukiwania sposobów wspierania rozwoju ucznia.

2. Rozwój kompetencji i postaw:

- Zoperacjonalizowanie pojęć takich jak: odporność psychiczna, sprawczość czy kompetencje społeczne.
- Wskazywanie środków, które mogą rozwijać wartości i postawy w sposób regularny i bez presji oceniania.

3. Unikanie niepożądanych praktyk:

- Zrezygnowanie z podwójnego oceniania (np. zachowanie w ramach przedmiotu i osobno).
- Unikanie hierarchizacji postaw i wartości, aby nie zniechęcać uczniów z niższymi kompetencjami.
- Zwracanie uwagi na wpływ strategii oceniania na motywację uczniów i ich postawy wobec nauki.

4. Praktyczne rekomendacje:

- Łączenie oceniania z konstruktywną informacją zwrotną i planowaniem dalszego rozwoju.
- Wykorzystanie alternatywnych metod zbierania dowodów uczenia się, np. pytania od uczniów, analiza ich pracy.
- Wprowadzenie elementów refleksji nad wpływem oceniania na proces nauczania.

Wartości, sprawczość oraz kompetencje poznawcze, społeczne i osobiste w działalności wychowawczej szkoły

Szkolny proces edukacyjny obejmuje obok nauczania wychowanie, rozumiane jako wzmacnianie i wspieranie uczniów w rozwoju fizycznym, poznawczym, emocjonalnym, społecznym i etycznym. Zadaniem szkoły jest też wychowanie młodego obywatela, który konstruktywnie uczestniczy w różnych wspólnotach i odpowiedzialnie funkcjonuje w społeczeństwie i państwie.

Wychowanie szkolne uwzględnia podmiotowość dziecka, jego potrzeby oraz dobrostan. Szkolne strategie wychowawcze są zróżnicowane, adekwatne do celów edukacyjnych i oparte na wiedzy pedagogicznej i badaniach.

Wartości, sprawczość oraz kompetencje poznawcze, społeczne i osobiste są obecne w codziennych działaniach nauczycielek i nauczycieli oraz innych pracowników szkoły, aktywnościach uczniów, interakcjach z rodzicami oraz w etosie szkoły, przejawiającym się w normach i regułach, relacjach, podejściu do uczenia i oceniania oraz stylu zarządzania klasą i szkołą.

Wychowanie a wartości

Wychowanie do wartości zachodzi, gdy są one potwierdzane w szkolnym doświadczeniu: na lekcjach, przerwach, zajęciach pozalekcyjnych, wycieczkach, szkolnych uroczystościach oraz w kontakcie nauczyciela z dzieckiem. Uczniowie i uczennice rozpoznają wartości w swoim życiu, dokonują wyborów i przejawiają zachowania z nimi zgodne. Wychowanie do wartości wymaga:

- odwoływania się do nich w treściach nauczania na różnych przedmiotach oraz w doświadczeniach uczniów,
- stosowania metod nauczania i oceniania, które są z nimi spójne,
- tworzenia doświadczeń, które zakładają: podmiotowość i autonomię, równość i włączenie, działanie i współdziałanie, modelowanie, kulturę refleksji i dialogu, tradycje, rytuały i symbole.

Miejsce sprawczości w procesie wychowawczym

Działania wychowawcze szkoły wzmacniają sprawczość uczniów, o ile kształtują postawy proaktywne oraz pokazują, że indywidualny i zbiorowy głos ma znaczenie:

- W zakresie rozwijania samorealizacji są to: indywidualizacja, nauczanie oparte na doświadczeniu i działaniu, wiązanie nauki z potrzebami uczniów i wyzwaniami świata.
- W zakresie rozwijania przekonania o własnej skuteczności są to: wspieranie uczniów w wyznaczaniu celów edukacyjnych, wzmacnianie ich odpowiedzialności i decyzyjności.
- W zakresie rozwijania nastawienia na rozwój są to: kształtowanie nastawienia „jeszcze nie”, kultura prób i błędów, kultura wsparcia, a nie rywalizacji.
- W zakresie rozwijania poczucia przynależności do wspólnoty są to: celebrowanie więzi, tradycji i rytuałów, docenianie różnorodności, budowanie relacji opartych na zaufaniu.

Działania wychowawcze a kompetencje poznawcze, społeczne i osobiste

Działalność wychowawcza szkoły odgrywa kluczową rolę w rozwoju kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych ucznia.

Szczególne znaczenie interwencji wychowawczych widać w odniesieniu do rozwoju kompetencji społecznych. Służą temu takie formy, jak wspólna praca na lekcji, projekty i akcje społeczne, wolontariat, a także działania samorządu uczniowskiego, w tym udział w podejmowaniu decyzji dotyczących klasowego i szkolnego życia oraz współorganizowanie wydarzeń szkolnych i lokalnych.

Proces wychowania jest też ukierunkowany na rozwijanie kompetencji osobistych, w tym empatii i troski, a także umiejętności zarządzania własnym uczeniem się, planowania zadań i samodyscypliny, wytrwałości, odporności na stres czy porażki oraz emocjonalnej samoregulacji. Służą temu wszystkie sytuacje w klasie i szkole, gdy dziecko jest traktowane podmiotowo i ma poczucie, że jego dobrostan i potrzeby są brane pod uwagę, gdy przejmuje

odpowiedzialność za własną naukę i aktywność społeczną, a nauczyciele tworzą warunki do refleksji nad postępami, trudnościami i sposobami ich przezwyciężenia.

Standardy realizacji, monitorowania i oceniania efektów działań wychowawczych szkoły

Punktem odniesienia dla szkolnych celów wychowawczych, ich realizacji i monitorowania są: profil absolwenta, podstawa programowa kształcenia ogólnego, a także wizja i misja szkoły.

Szkoły mają autonomię w organizacji pracy, wyborze metod i form pracy wychowawczej, monitorowania jej efektów oraz oceniania postępów osób uczących się. Odbywa się to zgodnie z aktualną wiedzą pedagogiczną oraz wynikami badań edukacyjnych oraz zasadami nowoczesnego zarządzania placówkami oświatowymi.

Planowanie działań wychowawczych:

- odnosi się do diagnozy potrzeb i możliwości ucznia oraz otoczenia szkoły,
- uwzględnia wyniki ewaluacji prowadzonych działań,
- uwzględnia inicjatywę uczniów oraz rodziców przy formułowaniu i realizacji celów (indywidualny plan rozwoju),
- jest zgodne z zasadami projektowania uniwersalnego,
- obejmuje działania na poziomie całej szkoły oraz ich dostosowanie do potrzeb klasy i ucznia.

Realizacja działań wychowawczych:

- jest zadaniem wszystkich nauczycielek i nauczycieli, pracowników oraz dyrektora,
- odbywa się na zajęciach wychowawczych, przedmiotowych i poza lekcjami,
- uwzględnia działania bezpośrednie oraz modelowanie respektowania norm społecznych i przestrzegania praw dziecka i człowieka,
- wymaga adekwatnych form doskonalenia nauczycieli, wzmacniających ich kompetencje pozapredmiotowe, w tym w zakresie diagnozowania i monitorowania rozwoju ucznia,

- wymaga współpracy ciał kolegialnych: rodziców, szkoły, pedagogicznej, samorządu uczniowskiego, zespołów szkolnych w celu systematycznej refleksji nad zagadnieniami wychowawczymi.

Monitorowanie i ocenianie postępów ucznia:

- dotyczy dostrzegania i doceniania zmian w postawach, zachowaniach i kompetencjach uczniów,
- jest oparte na zrozumiałych kryteriach, uzgodnionych wspólnie z uczniami i uczennicami,
- uwzględnia możliwości dziecka, w tym wynikające z faz rozwojowych i specjalnych potrzeb,
- odnosi się do wartości i kompetencji wpływających na funkcjonowanie ucznia w grupie, a także jego stosunek do samego siebie,
- jest oparte na systematycznym przekazywaniu informacji na temat postępów oraz docenianiu włożonego wysiłku,
- jest oparte na autorefleksji ucznia, a także nauczycielskiej i koleżeńskiej informacji zwrotnej,
- jest źródłem informacji o skuteczności działań oraz prowadzi do zmian w planach wychowawczych klasy i szkoły.

Ewaluacja wewnętrzna obejmuje:

- formułowanie celów oraz kryteriów realizacji (np. poziom zaangażowania uczniów, rozwój kompetencji społecznych, zmniejszenie liczby konfliktów),
- gromadzenie danych poprzez obserwację interakcji, ankiety i wywiady na temat atmosfery w szkole, analizę dokumentów i danych ilościowych,
- ocenę, w jakim stopniu podejmowane działania przyczyniają się do realizacji celów wychowawczych oraz czy są adekwatne do potrzeb społeczności szkolnej,
- formułowanie rekomendacji dotyczących niezbędnych zmian.

Role i zadania w procesie wychowawczym szkoły

Uczennica i uczeń:

- odpowiada za swój rozwój - szkoła dostarcza wsparcia i narzędzi (np. w zakresie ustalania osobistych celów, ich realizacji oraz refleksji),
- na I etapie edukacyjnym wychowawca wdraża ucznia w kwestie związane z rozwojem, a najważniejszą rolę w procesie wychowania pełnią rodzice; na II etapie uczeń w większym stopniu przejmuje odpowiedzialność za własny rozwój,
- indywidualne cele ucznia (indywidualny plan rozwoju) są podstawą dla rozwojowego opisu zachowania, opartego na systematycznej autorefleksji ucznia, do którego uwagi mogą zgłaszać rówieśnicy, wychowawca oraz inni nauczyciele.

Wychowawczyni i wychowawca:

- odpowiada za tworzenie wspierającego środowiska dla ucznia oraz grupy;
- dba o relacje w klasie, wspiera w rozwiązywaniu problemów i konfliktów,
- planuje i realizuje działania wychowawcze,
- zapewnia warunki do planowania działań rozwojowych, ich realizacji oraz refleksji nad nimi (m.in. pomaga w wyznaczaniu celów, sporządzaniu indywidualnego planu rozwoju oraz rozwojowego opisu zachowania),
- daje osobisty przykład działania opartego na wartościach oraz wykorzystania kompetencji.

Kadra zarządzająca szkołą

- zapewnia spójność działań wychowawczych szkoły z priorytetami polityki oświatowej krajowej i lokalnej oraz potrzebami wynikającymi ze specyfiki szkoły,
- dba o spójność i komunikowanie zapisów prawa wewnątrzszkolnego dotyczących monitorowania i oceniania,
- wspiera i monitoruje proces diagnozy i ewaluacji działań wychowawczych,

- zapewnia niezbędne zasoby do końca pracy wychowawczej (np. doskonalenie zawodowe, komunikacja z członkami szkolnej społeczności),
- docenia i zapewnia widoczność podejmowanych działań wychowawczych.

Nauczycielka i nauczyciel przedmiotu:

- tworzy na swoich zajęciach możliwości do wzmacniania sprawczości oraz rozwoju kompetencji,
- daje osobisty przykład działania opartego na wartościach i osobistego korzystania z kompetencji,
- dzieli się pasją i zainteresowaniem swoją dziedziną naukową i rozwija te zainteresowania u dzieci.

Rodzice i opiekunowie prawni:

- wspierają szkołę w budowaniu środowiska sprzyjającego samodzielnemu rozwojowi ucznia,
- poddają refleksji informacje zwrotne o zachowaniu dziecka oraz analizują rozwojowy opis zachowania,
- angażują się w życie szkoły, uczestnicząc w zebraniach, akcjach szkolnych, radach,
- komunikują się i współpracują z poszczególnymi nauczycielami oraz szkołą,
- realizują zadania związane z wychowaniem dziecka.

Specjalistki i specjaliści:

- wspierają rozwój dziecka poprzez specjalistyczne działania oraz interwencje kryzysowe,
- wzmacniają uczniów, nauczycieli, rodziców w zakresie kompetencji poznawczych (np. rozwiązywanie problemów), społecznych i osobistych (np. poprzez warsztaty, wykłady, pogadanki, indywidualne spotkania),
- współpracują z wychowawcami i rodzicami.

Rekomendacje wstępne dotyczące zmian w ocenie zachowania

Ocenianie zachowania ma służyć rozpoznawaniu stopnia respektowania zasad życia społecznego, norm etycznych i obowiązków. Rozpoznawanie powinno odbywać się w obszarze wartości, sprawczości oraz kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych, powiązanych z profilem absolwenta.

Ocenianie nie tylko osiągnięć edukacyjnych, ale także zachowania ma (zgodnie z pkt 5. Ustawy o systemie oświaty), informować, pomagać, motywować do pracy nad sobą i do dalszych postępów, a także umożliwiać nauczycielkom i nauczycielom doskonalenie własnego warsztatu dydaktyczno- wychowawczego.

Ocenianie zachowania (a nie "ocena zachowania") powinno zatem służyć:

- lepszemu zrozumieniu przez ucznia wartości i obowiązujących norm społecznych i ich znaczenia w życiu osobistym i społecznym,
- modelowaniu pozytywnych postaw uczennicy i ucznia w stosunku do siebie i do innych,
- podejmowaniu samodzielnych i odpowiedzialnych działań i decyzji budujących jego dobre relacje z innymi oraz sprawczość,
- rozwojowi jego osobistej autorefleksji nad tym, co jest dobre dla niego i grupy.

Jest to możliwe poprzez rozwijanie w szkole kompetencji poznawczych, osobistych i społecznych i sprawczości oraz systematyczną autorefleksję nad postępami w tych obszarach, budowaną na jasnych ustalonych kryteriach, wspieraną przez wychowawcę, nauczycieli, rówieśników, rodziców. Refleksji tej służyć mogą:

- regularna nauczycielska i koleżeńska informacja zwrotna,
- regularna autorefleksja ucznia (np. poprzez dzienniczek zachowania / portfolio) odnosząca się do celów i kryteriów,
- okresowy rozwojowy opis zachowania przygotowywany przez ucznia w odniesieniu do stawianych sobie celów, będący podstawą do rozmowy z wychowawcą, kolegami, innymi nauczycielami i rodzicami.

Takie rozumienie procesu oceniania jest spójne z nastawieniem rozwojowym, a nie zamkniętym, kształtuje odpowiedzialność za własne postępy i zachowania, wzmacnia motywację do samodoskonalenia i samowychowania. Aktualna praktyka wystawiania oceny zachowania jako wyłącznie śródrocznej i klasyfikacyjnej zupełnie nie realizuje powyższych celów i nie służy rozwojowi dziecka!

Rekomendujemy:

krótkoterminowo:

- **aktualizację dotychczasowych zapisów prawa oświatowego** (ustawa o systemie oświaty, rozporządzenie o ocenianiu i klasyfikowaniu, podstawa programowa (usunięcie / aktualizacje aktualnych obszarów do oceny zachowania w odniesieniu do profilu absolwenta i nowej podstawy),
- **wzmocnienie praktyki bieżącego i opisowego oceniania zachowania** opartego na jasnych, obiektywizowanych kryteriach, które powinny uwzględniać możliwości rozwojowe związane z wiekiem oraz indywidualne potrzeby i zasoby, umożliwiać ustalenie przez każdego ucznia i uczennicę, co udało się osiągnąć i na co należy zwrócić uwagę w przyszłości, a także jak to rozwijać,
- **rozwijanie i dostarczanie narzędzi wspierających wychowawców w systematycznym monitorowaniu i komunikowaniu postępów ucznia w rozwoju postaw i zachowań** (np. linie rozwoju, strategię oceniania kształtującego itp., portfolio, dzienniczek zachowania, doskonalenie zawodowe w tym obszarze),
- **rozwijanie i wskazywanie skutecznych praktyk wspierających uczniów w samodzielnej refleksji** (np. poprzez dzienniczek zachowania / dzienniczek rozwoju, przygotowanie do formułowania rozwojowych opisów zachowania);
- **wsparcie w tworzeniu w szkole środowiska sprzyjającego internalizacji wartości, rozwojowi kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych oraz sprawczości ucznia** poprzez:
 - wzmocnienie kompetencji wychowawczych nauczycieli, w tym w zakresie diagnozy i monitorowania postępów ucznia,

- tworzenie w szkole przestrzeni na rozwój kompetencji społecznych i osobistych, jego monitorowanie przez uczniów, kadre nauczycielską, rodziców,
- wzmocnienie odpowiedzialności ucznia w tym procesie (nauczyciel jako mentor wspierający w formułowaniu celów, motywujący do wysiłku, towarzyszący w podejmowaniu działań na rzecz rozwoju, zachęcający do autorefleksji oraz udzielający informacji zwrotnej),
- stopniowe wprowadzanie indywidualnego planu rozwoju ucznia oraz rozwojowego opisu zachowania,
- docenienie (także finansowe) pracy wychowawczej nauczycieli.

długofalowo:

- całkowita rezygnacja ze słownej oceny zachowania, jej obecności na świadectwie i wpływu na dostęp do kolejnych etapów edukacyjnych (np. poprzez dodatkowe punkty za „czerwony pasek”)
- zastąpienie oceny „słownej” wg podanej skali - systematycznie stosowanym bieżącym rozwojowym opisem zachowania opracowywanym przez ucznia na podstawie jasno określonych kryteriów, na które składać się będą trzy elementy:
 - ogólnokrajowe kryteria odwołujące się do profilu absolwenta (sprawczość, wartości, kompetencje poznawcze, społeczne i osobiste),
 - szkolne kryteria specyficzne dla danego środowiska,
 - indywidualne kryteria formułowane przez ucznia i nauczyciela w indywidualnym planie rozwoju, odwołujące się do możliwości, potrzeb i ograniczeń konkretnej osoby uczącej się,

Można to osiągnąć poprzez:

- pełne wdrożenie rekomendacji krótkoterminowych,
- stopniowe odchodzenie od klasyfikacyjnej oceny z zachowania w klasach 1-7 i w szkole ponadpodstawowej oraz ocen zachowania na świadectwie w tych klasach (konieczne zmiany w zapisach prawnych),
- rezygnację z oceny klasyfikacyjnej zachowania w klasie 8 szkoły podstawowej.

Korzyści z wprowadzenia proponowanych zmian dla ucznia, nauczycieli i całego szkolnego środowiska

Korzyści z perspektywy uczniów i uczennic: zwiększenie poziomu odpowiedzialności za własny rozwój w obszarze osiągnięć edukacyjnych i wychowawczych umożliwienie monitorowania własnych postępów w uczeniu się i rozwoju postaw, jasno określone cele w obszarze osiągnięć edukacyjnych i wychowawczych, umożliwienie każdemu uczącemu się rozwijania własnego potencjału, odnoszące się do indywidualnych potrzeb.

Korzyści z perspektywy nauczycieli i nauczycielek: uwspólnienie oczekiwań wobec uczniów na poziomie klas i roczników – w ramach przedmiotu i międzyprzedmiotowe, większa transparentność celów i zamierzonych efektów w pracy z uczennicami i uczniami w obszarze osiągnięć edukacyjnych i wychowawczych, trafniejsze i bardziej adekwatne planowanie rozwoju w odniesieniu do faktycznie zdiagnozowanych potrzeb uczniów, ułatwienie planowania interwencji edukacyjnych i wychowawczych, dostosowanie wsparcia rozwoju do możliwości i potrzeb uczniów.

Korzyści z perspektywy całego środowiska edukacyjnego: umożliwienie ściślejszej współpracy między nauczycielami, uczniami, rodzicami i wychowawcami w obszarze planowania i monitorowania osiągnięć edukacyjnych i wychowawczych, transparentność celów i oczekiwań wobec uczniów w kontaktach z rodzicami, budowanie środowiska wspierającego rozwój uczniów w zakresie osiągnięć edukacyjnych i wychowawczych, budowanie przekonania o bezpośrednim powiązaniu działań podejmowanych w szkole z prawdziwym życiem.

Zalecenia w sprawie zapisów w prawie oświatowym

Zmiany w prawie oświatowym dotyczące oceniania uczniów są krokiem w stronę bardziej zrównoważonego i całościowego podejścia do edukacji. Wspierający nadzór, materiały interaktywne, pomoc w tworzeniu statutów i wsparcie nauczycieli w analizowaniu przepisów mają na celu umożliwienie skutecznego wdrażania nowych zasad. Nowe przepisy wprowadzają bardziej złożony system oceniania, który nie tylko uwzględnia wiedzę ucznia, ale także jego kompetencje społeczne, emocjonalne oraz postawy etyczne. Taki system pozwala na bardziej sprawiedliwe i kompleksowe ocenianie uczniów, co ma na celu ich wszechstronny rozwój.

Polskie prawo oświatowe umożliwia różnorodne strategie oceniania, jednak **w praktyce** często pojawiają się trudności w ich wdrażaniu. W kontekście ostatnich zmian w przepisach, szczególnie istotnym tematem stały się nowe metody oceniania uczniów, klasyfikowania ich oraz uwzględnianie oceny zachowania.

Proponowane zmiany mają na celu dostosowanie systemu edukacyjnego do potrzeb uczniów, a także lepsze wsparcie nauczycieli i szkół w realizowaniu założeń nowoczesnego kształcenia. Podstawowym elementem zmian w prawie oświatowym jest przekształcenie podejścia do klasyfikacji uczniów. Zgodnie z nowymi przepisami, klasyfikacja uczniów ma uwzględniać nie tylko wyniki w nauce, ale również ich postawy społeczne, zdolności do współpracy i zaangażowanie w rozwój osobisty. System oceniania staje się bardziej elastyczny i otwarty na różnorodność uczniów, co umożliwia lepsze dostosowanie procesu edukacyjnego do indywidualnych potrzeb uczniów.

Nowelizacje w prawie oświatowym mogą wprowadzić bardziej elastyczne metody oceniania, które uwzględniają nie tylko wyniki z przedmiotów, ale także kompetencje osobiste i społeczne uczniów. **Zgodnie z nowymi przepisami, ocena ucznia powinna być bardziej kompleksowa i uwzględniać nie tylko wiedzę, ale także umiejętności, postawy oraz rozwój emocjonalny.** Zmiany wprowadzają takie elementy jak ocenianie zaangażowania uczniów w procesie uczenia się, ich zdolność do współpracy oraz dbanie o dobrostan.

W nowym podejściu do oceniania szczególną uwagę należy zwrócić na **ocenę zachowania**, która ma być integralną częścią oceny ucznia. Choć ocena zachowania nie wpływa bezpośrednio na klasyfikację końcową, jej znaczenie rośnie w kontekście oceny holistycznej,

która uwzględnia nie tylko umiejętności akademickie, ale także kompetencje społeczne i emocjonalne ucznia. Ocena zachowania może obejmować takie aspekty jak współpraca z rówieśnikami, przestrzeganie norm społecznych, szacunek do innych oraz odpowiedzialność.

W procesie wdrażania nowych przepisów, należy zadbać także o **wsparcie dla nauczycieli i szkół**. Wspierający nadzór Kuratorium Oświaty odgrywa kluczową rolę w pomocy szkołom w adaptacji do nowych przepisów. Nadzór ten powinien być ukierunkowany na wsparcie merytoryczne, które pozwala nauczycielom na lepsze zrozumienie przepisów i efektywne ich wdrażanie, łącznie ze wspomaganiem wewnętrznych procesów.

Kolejną istotną zmianą jest wprowadzenie większego wsparcia dla nauczycieli w **analizowaniu przepisów oraz rozumieniu nowych zasad oceniania**. Szkoły i nauczyciele mogą liczyć na pomoc w interpretowaniu przepisów, co pozwala na bardziej świadome i sprawiedliwe ocenianie uczniów. To wsparcie ma na celu nie tylko pomoc w stosowaniu nowych przepisów, ale także zapewnienie nauczycielom narzędzi do skutecznego rozwijania kompetencji uczniów, w tym analizę skuteczności zastosowanych rozwiązań i implementację nowych.

Zmiany w prawie oświatowym powinny obejmować **również wsparcie dla szkół w procesie tworzenia i aktualizowania statutów**. Statuty te muszą być zgodne z nowymi regulacjami dotyczącymi oceniania uczniów, w tym zasad oceny zachowania oraz innych aspektów holistycznego podejścia do oceny uczniów. Wspieranie szkół w tym zakresie pomaga zapewnić zgodność z przepisami i skuteczne wdrażanie zmian.

Nauczyciele powinni mieć **dostęp do sprawdzonych materiałów interaktywnych oraz dobrych praktyk**, które pomagają w skutecznym stosowaniu nowych zasad oceniania w codziennej pracy. Materiały te muszą być przyjazne i zrozumiałe, dzięki czemu nauczyciele mogą łatwiej adaptować się do zmian i lepiej rozumieć, jak wprowadzać je w życie, zarówno w zakresie oceniania przedmiotowego, jak i oceny

